

การแบ่งประเภทของความผิดอาญา*

CRIMINAL CLASSIFICATION

โกเมศ ขวัญเมือง, พระครูธรรมธรรฐาพร ปภสฺสโร, พระครูปลัดอุดร ปริบูรณ์

Komes Kwanmuang, Phrakhu Thammathornsathaphorn Pabhassaro,

PhrakhuPaladUdon Paripunno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sathaphorn.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาถึง 1) ความหมายของความผิดอาญา 2) การแบ่งประเภทความผิดอาญา ซึ่งผู้เขียนพบว่า 1) ความผิดอาญานั้น คือการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคมซึ่งเมื่อบุคคลใดกระทำความผิดอาญาจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ และ 2) การแบ่งประเภทความผิดอาญานั้น สามารถแบ่งได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ (1) ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย (2) ความผิดอาญาในแง่ของการกระทำ (3) ความผิดอาญาในแง่ของเจตนา (4) ความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำ (5) ความผิดอาญาในแง่ของโทษ และ (6) ความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดี

คำสำคัญ: ความผิดต่อแผ่นดิน; ความผิดอันยอมความได้; การงดเว้นการกระทำ; การละเว้นการกระทำ; ความผิดลหุโทษ

Abstract

Objectives of this article were intended to consider 1) Criminal definition and 2) The criminal categorization which the authors found that 1) the criminal is the acts of affecting the society in which a person commits a criminal offense, punishable by law and 2) The criminal categorization can be categorized into 6 categories, viz (1) Criminal offense in terms of the law. (2) Criminal offense in terms of actions. (3) Criminal offense in terms of intention. (4) Criminal offense in terms of offenders. (5) Criminal offense in terms of penalties and (6) Criminal offense in terms of litigation.

Keywords: Crime; Compoundable offense; Restraining; Omission; Petty offense

*Received February 23, 2021; Revised April 7, 2021; Accepted June 3, 2021

บทนำ

การศึกษาถึงความผิดอาญาประเภทต่างๆ จะช่วยให้ผู้สนใจศึกษากฎหมายอาญาภาคทั่วไป สามารถอธิบายเชิงวิเคราะห์ได้ว่าในความผิดอาญาแต่ละประเภทยังมีแนวทางความผิดทางอาญาย่อยๆ ที่ซ่อนปะปนอยู่กับความผิดอาญาแต่ละประเภท เช่น แนวคิดเกี่ยวกับจิตใจของผู้กระทำว่ามีเจตนา ไม่มีเจตนา หรือประมาท หรือแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำโดยการเคลื่อนไหว เป็นการกระทำโดยการงดเว้น เป็นต้น ซึ่งแนวคิดเหล่านี้หากผู้สนใจศึกษากฎหมายอาญาภาคทั่วไปได้พยายามวิเคราะห์หรืออธิบาย จะทำให้ผู้ศึกษาได้พัฒนาวิธีคิดทางกฎหมายหรือนิติวิธี (Legal menthe do logy) ได้อย่างดีอีกทางหนึ่ง

ความหมายของความผิดอาญา

ความผิดอาญา หมายถึง การกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคม หรือคนส่วนใหญ่ อันเป็นสาธารณชน เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทางอาญาจะต้องรับโทษทางกฎหมายมากบ้าง น้อยบ้างเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด กฎหมายมิได้ถือว่าการกระทำความผิดทุกอย่างร้ายแรงเท่าเทียมกัน การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงขึ้นอยู่กับ การกระทำและความรู้สึกของสังคม

ความผิดอาญา คือ การกระทำที่โดยส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับเนื้อตัว ร่างกายของ ผู้เสียหาย อันมีผลต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน รัฐจึงต้องลงโทษ ผู้กระทำความผิด โดยตั้งอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ คือ 1) การกระทำนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งว่าเป็นความผิดในขณะกระทำความผิด ตามหลัก “**ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย**” (Nullum crimen Nulla poena sine lege : นูลลัม คริเมน นูลล่า โปน่า ซิเน เล เก) 2) โทษที่ลงต้องเป็นโทษที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย 3) กฎหมายต้องไม่มีผลย้อนหลัง ซึ่งหมายถึง กฎหมายจะไม่ลงโทษหรือเอาผิดต่อการกระทำก่อนที่กฎหมายนั้นประกาศใช้ (Ex post facto law) (คณิต ฌ นคร, 2551).

การแบ่งประเภทความผิดอาญา

ความผิดอาญาอาจแบ่งพิจารณาออกเป็น 6 ประเภท คือ (1) ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย (2) ความผิดอาญาในแง่ของการกระทำ (3) ความผิดอาญาในแง่ของเจตนา (4) ความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำ (5) ความผิดอาญาในแง่ของโทษ และ (6) ความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดี ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย

ความผิดอาญานั้น อาจกล่าวโดยย่อได้ว่า หมายถึง การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมายจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ความผิดในตัวเอง

(mala in se) และความผิดตามที่กฎหมายกำหนด (mala prohibita) ดังนี้ (เกียรติขจร วัจนะ สวัสดิ์, 2549)

1.1) ความผิดในตัวเอง (Mala in se : Malum in se) ความผิดในตัวในตัว คือ การกระทำที่วิญญูชนทั่วไป (Reasonable person) รู้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดในตัวเอง (Wrong in itself) หรือ ความผิดในตัวเองนี้เป็นหนึ่งในแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายอาญาที่เป็นแนวคิดทางศีลธรรมของสังคม (Legal Moralism) เพราะเป็นการกระทำกระทบกระเทือนต่อสังคม การกระทำนั้นเป็นความชั่วร้ายในตัวเอง (Evil in itself) ความผิดในตัวเองนี้เป็นความผิดทั้งศีลธรรมและกฎหมายในขณะเดียวกัน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย เป็นการกระทำที่เป็นความผิดทางศีลธรรมตามศีลข้อที่ 1 ของเบญจศีลในพุทธศาสนา และยังเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 อีกด้วย

1.2) ความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala Prohibita : Malum Prohibitum) การกระทำที่เป็นความผิดตามที่กฎหมายห้าม (wrong due to being prohibited) ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งก็หมายความว่า การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดในตัวเอง ไม่ผิดมโนธรรมสำนึก ไม่ผิดศีลธรรม แต่เป็นการกระทำที่สังคมควรตำหนิติเตียน ควรลงโทษ ควรเอาผิดแก่ผู้กระทำ สังคมจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นเพื่อเอาผิดต่อการกระทำนั้น โดยกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยรัฐสภา (Statute) ซึ่งเป็นกฎหมายที่เรียกว่า “กฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive law)” หรือ “กฎหมายเทคนิค (Technical law)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาประโยชน์ของสังคมอันเป็นประโยชน์สาธารณะ (Public interest) ดังเช่น การกำหนดความผิดของผู้หลีกเลี่ยงไม่ชำระภาษีเงินได้ของบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายรัษฎากร หรือความผิดฐานพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ โดยเปิดเผยหรือโดยไม่มีเหตุสมควร ตามมาตรา 371 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น

2) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของการกระทำ

การกระทำ หมายรวมถึง การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก กล่าวคือ อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ การแบ่งประเภทความผิดอาญาในแง่ของการกระทำจึงแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

2.1) ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและความผิดโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกาย ความหมายของการกระทำตามประมวลกฎหมายอาญา หมายถึง “การเคลื่อนไหวร่างกายหรือกล้ามเนื้ออันเป็นอิริยาบถ (Movement) และการเคลื่อนไหวนั้นอยู่ภายใต้จิตใจบังคับ (Willed movement) ซึ่งคำว่า “จิตใจบังคับ” นี้ ยังไม่ถึงขั้น “เจตนา (ตั้งใจ มุ่งหมาย)” เพียงแต่ผู้กระทำได้กระทำลงไปโดยรู้สีกตัวว่า “กำลังทำอะไรอยู่ก็พอแล้ว ทั้งการเคลื่อนไหวร่างกาย (Bodily movement) จะต้องมีพฤติการณ์ประกอบอิริยาบถ (Circumstances movement) นั้นด้วย เช่น ก. การชักปืนออกจากซองปืน (อิริยาบถ : Movement) และเล็งปืนไปยัง ข. ผู้ตาย ซึ่งอยู่ในวิถีกระสุน แล้วเหนี่ยวไกปืน (พฤติการณ์ประกอบอิริยาบถ : Circumstances

movement) และในที่สุดเกิดความตายขึ้น (Consequence) ซึ่งเป็นผลร้าย (Harms) อันเกิดจากการกระทำของ ก. นั่นเอง กฎหมายอาญาต้องการเห็นว่าการเคลื่อนไหวร่างกายโดยผู้เคลื่อนไหวร่างกายต้อง “รู้สำนึกในการกระทำ” ด้วย ส่วนการรู้สำนึกในการกระทำนั้นประกอบด้วยขั้นตอนของสภาวะทางจิตใจอันเป็นองค์ประกอบภายใน 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ การคิด และการตกลงใจว่าจะกระทำตามที่คิดและได้กระทำตามที่คิดและตกลงใจนั้น (หยุด แสงอุทัย, 2551)

2.2) ความผิดโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกายตามกฎหมายอาญา กฎหมายอาญานั้นยังคำนึงถึงการที่บุคคลมีหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดผล (Harms) ขึ้นแต่บุคคลผู้มิหน้าที่ไม่กระทำตามหน้าที่ผลจึงเกิดขึ้น กฎหมายอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงกำหนดเอาผิดแก่การไม่กระทำที่ก่อให้เกิดผลร้าย (Harms) ไว้ให้เป็นอาญา 2 กรณี กล่าวคือ 1) การงดเว้น (การไม่กระทำ) ซึ่งผู้งดเว้นมีหน้าที่ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล และ 2) การละเว้นการกระทำ ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การงดเว้น (การไม่กระทำ) ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล (Restraining) การงดเว้นการที่จักต้องกระทำ (Restraining) หมายความว่า งดเว้นไม่กระทำในสิ่งที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ “เพื่อป้องกันผล” ก็แสดงว่ากฎหมายอาญาหมายถึง หน้าที่ที่จักต้องกระทำนั้นต้องเป็น “หน้าที่โดยเฉพาะเจาะจง” ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นนั่นเอง กฎหมายอาญาจึงถือว่าผู้ไม่กระทำโดยการงดเว้นการกระทำเช่นว่านี้เป็นผู้กระทำด้วยฉะนั้น ผู้งดเว้นการกระทำที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญานั้น จะต้องปรากฏว่าเป็นการงดเว้นไม่กระทำหน้าที่ที่สำคัญอันเป็นหัวใจของมาตรา 59 วรรคท้าย คือ “หน้าที่เพื่อป้องกัน” ซึ่งหากผู้งดเว้นไม่มีหน้าที่เช่นว่านี้ ผู้ไม่กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ในที่นี้ของกล่าวถึงหน้าที่เพื่อป้องกันผลในรายละเอียดว่าหน้าที่เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลเกิดขึ้นนั้นมีหน้าที่อะไรบ้าง

(2) หน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ (Statutory duty) หน้าที่ตามกฎหมายที่ว่านี้มีขึ้นเพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าคุณมีหน้าที่ดังกล่าวตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ตามกฎหมายให้ผู้มีความสัมพันธ์บางจำพวกที่จะต้องปฏิบัติต่อกันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น (ก) หน้าที่ของบิดา มารดา ต้องเลี้ยงดูบุตรที่อยู่ในภาวะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ซึ่งหากบิดา มารดาไม่จัดหา นม อาหาร หรือรักษาพยาบาลบุตรตามสมควร บุตรถึงแก่ความตาย ดังนี้ บิดา มารดา อาจต้องรับผิดชอบฆ่าคนตายโดยเจตนา หากการไม่ช่วยเหลือบุตรเช่นว่านั้นเกิดโดยความตั้งใจของบิดาหรือมารดา หรืออาจจะต้องรับผิดชอบประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หากบิดาหรือมารดาไม่ระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์เช่นว่านั้น (ข) หน้าที่ของบุตรต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดา มารดา เป็นการตอบแทนซึ่งกันและกันระหว่างบิดา มารดาและบุตร (Mutual dependence) (ค) หน้าที่ของสามี ภริยาที่จะต้องรับผิดชอบช่วยเหลือในการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของกันและกัน (ปกป้อง ศรีสนิท, 2561).

(3) หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญา (Duties arising from a specific acceptance or contract) หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญานี้เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการเข้ารับสัญญาด้วยความสมัครใจ ในอันที่จะผูกพันตนให้ต้องปฏิบัติตามหลักสัญญา ต้องเป็นสัญญา (Promise is promise) ซึ่งสัญญาในกรณีนี้เป็นสัญญาเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลซึ่งมีการกำหนดชัดแจ้งว่า ถ้าผู้กระทำไม่ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง ครบถ้วน ไม่ว่าจะหลงลืมหรือเจตนาที่ถือเป็นการงดเว้นปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าหากงดเว้นโดยเจตนาที่ต้องรับผิดชอบเจตนาในความผิดที่เกิดผลนั้นขึ้น หรือถ้าหากงดเว้นโดยประมาทก็ต้องรับผิดชอบประมาทในฐานะความผิดที่เกิดผลนั้นขึ้นแล้วแต่กรณี หน้าที่เช่นนี้เป็นหน้าที่ต้องกระทำต่อบุคคลภายนอกด้วยมิใช่เป็นเพียงหน้าที่ต้องกระทำต่อคู่สัญญาเท่านั้น เช่น A ถูก B จ้างให้เป็นผู้ดูแลความปลอดภัยบริเวณสระว่ายน้ำ (lifeguard) ของ B, A จึงมีหน้าที่ตามสัญญาที่ตกลงไว้กับ B ฉะนั้น หากเด็กชาย C ซึ่งยังว่ายน้ำไม่แข็งแรงกำลังจะจมน้ำตาย A มิได้เข้าช่วยเหลือเด็กชาย C โดยประมาท (ขาดความระมัดระวังเอาใจใส่หน้าที่) ถ้าหากเด็กชาย C จมน้ำแล้วตาย ย่อมถือได้ว่า A งดการกระทำตามหน้าที่อันเกิดจากสัญญา (Duty upon contract) ในการป้องกันมิให้เกิดผล (ความตายของเด็กชาย C) A จึงต้องรับผิดชอบต่อความตายของเด็กชาย C ฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายตามมาตรา 291 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

(4) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตน หรือเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ก่อนหน้า (Duties which arise from their own actions or take any load in advance) หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อนๆ ของตนนั้น เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการที่บุคคลได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้ก่อนหน้านั้น จนเกิดเป็นหน้าที่ติดตัว และกลายเป็นหน้าที่เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลขึ้นด้วย ได้แก่ กรณีที่บุคคลคนหนึ่งกระทำการให้เกิดต้นเหตุแห่งภัยอันตราย ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือโดยประมาทก็ตาม กรณีนี้บุคคลนั้นย่อมมีหน้าที่กระทำเพื่อป้องกันผลที่จะเกิดภัยอันตรายขึ้นตามที่ตนได้ก่อขึ้นในชั้นแรก หากบุคคลนั้นงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล บุคคลนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้นภายหลัง ส่วนกรณีหน้าที่อันเกิดจากการเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ล่วงหน้า ได้แก่ การเข้ารับภาระที่จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องแต่งดเว้นกระทำตามหน้าที่นั้นไม่ตลอดจนเกิดผลขึ้น เช่น A รับอาสาพา B ซึ่งเมาสุราจนครองสติไม่ได้จากร้านอาหารแห่งหนึ่งเพื่อพากลับบ้าน แต่ต่อมา A รู้สึกว่าไม่อยากไปส่ง B แล้วจึงปล่อย B ทิ้งเสียไว้กลางทาง ทั้งๆ ที่ ถ้า A ปล่อยให้ B อยู่ในร้านอาหารย่อมปลอดภัยกว่านำออกมาเพื่อทิ้งไว้กลางทาง หาก B ถึงแก่ความตายเพราะเดินตกคลองจนจมน้ำตาย ดังนี้ A ย่อมมีความผิดฐานฆ่าคนตายตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

(5) หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ (Duty upon special relationship) หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้งดเว้นและผู้ได้รับผลจากการงดเว้น ซึ่งเป็นหน้าที่มิใช่หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ มิใช่หน้าที่ตามสัญญา แต่เป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามหลักคุณธรรม ศีลธรรม (Morality) เพื่อให้บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติต่อกันและกัน เช่น

(6) ความผิดโดยการละเว้น (Omission) ความผิดโดยการละเว้นนี้ เป็นกรณีที่บุคคลวางเฉยไม่กระทำการใดๆ ตามหน้าที่ต่างๆ ไป ที่กฎหมายบัญญัติให้กระทำ แต่ถึงขนาดเป็นหน้าที่เฉพาะตามที่กฎหมายบัญญัติในความผิดฐานงดเว้นการกระทำ (Restraining) ความผิดโดยการละเว้นนี้เกิดจากจุดประสงค์ของกฎหมายอาญาที่ให้เป็นเครื่องมือในการกำหนดขอบเขตหน้าที่ต่างๆ ไป ที่บุคคลจะต้องกระทำ ซึ่งหน้าที่ต่างๆ ไป เหล่านั้นเกิดขึ้นและพัฒนาจากหน้าที่ทางศีลธรรม หน้าที่เกิดจากความจำเป็นในการบริหารราชการของรัฐ หน้าที่ที่ก่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยกฎหมายบัญญัติให้การละเว้นนั้นเป็นความผิดทันทีที่มีพฤติการณ์ว่าไม่กระทำตามหน้าที่ต่างๆ ไป ดังกล่าว ดังเช่นหน้าที่ทางศีลธรรมตามมาตรา 374 บัญญัติให้การละเว้นไม่ช่วยเหลือ ตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น มาตรา 374 นี้ เป็นบทบัญญัติที่มุ่งหมายบังคับให้บุคคลแสดงน้ำใจ ทำหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดี หรือที่เรียกกันว่า “Good Samaritan Law” หรือกรณีหน้าที่อันเกิดกฎหมายบัญญัติให้บุคคลต้องกระทำเพื่อป้องกันผลประโยชน์สาธารณะ หรือป้องกันสาธารณภัย เช่น มาตรา 383 กฎหมายบัญญัติให้บุคคลต้องช่วยระงับสาธารณภัยอื่นหรือเพลิงไหม้ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่เรียกให้ช่วยระงับแล้วไม่ละเว้นไม่กระทำตาม เป็นต้น (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551)

3) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่เจตนา

การกระทำความผิดอาญาในแง่ของเจตนา แบ่งออกได้เป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

3.1) ความผิดที่กระทำโดยเจตนา ซึ่งเป็นการกระทำภายในจิตใจของผู้กระทำ คือผู้กระทำการกระทำไปโดยรู้สำนึก (คิดจะกระทำ ตกลงใจจะกระทำตามที่คิด และกระทำลงไปตามที่คิดและตกลงใจนั้น) ในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล (Direct intent) หรือยอมเล็งเห็นผล (Indirect intent) (มาตรา 59 วรรคสอง) เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3.2) ความผิดที่กระทำโดยประมาท ซึ่งเป็นการกระทำที่ผู้กระทำไม่มีเจตนาแต่ได้กระทำลงไปโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งผู้กระทำในขณะนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังได้แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ (มาตรา 59 วรรคสี่) เช่น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 291 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3.3) ความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาและไม่ต้องประมาท เช่น ความผิดฐานทำให้เกิดปฏิญญาแก่น้ำในบ่อ สระ หรือที่ขังน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอย ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ ตามมาตรา 380 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

3.4) ความผิดนอกเหนือเจตนา เช่น กรณีที่ผู้กระทำมีเพียงเจตนาทำร้าย ไม่มีเจตนาทำให้ผู้อื่นตาย แต่ผลการทำร้ายนั้นทำให้ผู้อื่นตายก็ต้องรับผิดชอบในความตายอันเป็นผลจากการทำร้ายอยู่ตนเอง (ตามทฤษฎีผลธรรมดา มาตรา 63)

3.5) ความผิดที่ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายแห่งเจตนา เช่น ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นจนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้กระทำเพียงต้องการวางเพลิงเผาทรัพย์ (บ้านของผู้อื่น) แต่คนที่นอนหลับอยู่ในบ้านถูกไฟคลอกถึงแก่ความตาย ดังนี้ แม้ผู้วางเพลิงเผาทรัพย์ไม่ต้องการให้ใครตาย แต่เมื่อมีผลสุดท้ายเกิดขึ้น คือ ความตายของคนทีนอนหลับในบ้าน ผู้วางเพลิงเผาทรัพย์ก็ต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้น

4. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำ

การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้

4.1) ความผิดทั่วไป หมายถึง ความผิดที่บุคคลทั่วไปเป็นผู้กระทำความผิดได้ โดยสังเกตจากบทบัญญัติความผิดจะเริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใด” เช่น มาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

4.2) ความผิดที่กำหนดคุณสมบัติของผู้กระทำ หมายถึง ความผิดที่กำหนดไว้โดยเฉพาะว่าผู้กระทำจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น มาตรา 147 แห่งประมวลกฎหมายอาญา เริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน” หรือมาตรา 301 ใช้คำว่า “หญิงใด” (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, 2560)

5. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่โทษ

การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่โทษ แบ่งออกเป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้

5.1) ความผิดลหุโทษ (Petty Offences) ความผิดลหุโทษนี้เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มุ่งเน้นเพื่อไม่ให้บุคคลใช้สิทธิของตนที่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้อื่นหรือแก่สังคมส่วนมาก และเพื่อให้เป็นการป้องปรามมิให้เป็นความผิดอาญาที่ขยายผลหนักขึ้นเกินเหตุจนไม่สามารถอยู่กันอย่างปกติสุข

5.2) ความผิดทั่วไป ได้แก่ ความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ

6. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่การดำเนินคดี

ความผิดอาญาในแง่การดำเนินคดี แบ่งแยกย่อยได้เป็น 2 ประการ คือ

6.1) ความผิดอาญาแผ่นดิน คำว่า “ความผิดอาญาแผ่นดิน” กับคำว่า “ความผิดต่อแผ่นดิน” นั้น เป็นคำที่มักได้ยินอยู่เสมอ ซึ่งความจริงแล้วทั้งสองคำนี้มีนัยความหมายเหมือนกัน ความผิดอาญาแผ่นดิน คือ ความผิดที่หากมีการกระทำแล้วนอกจากจะมีผลกระทบต่อผู้ที่ถูกกระทำโดยตรงแล้ว ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมอีกด้วย ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แม้ผู้ที่ถูกกระทำนั้นจะไม่ติดใจเอาความหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันสังคมโดยรวม

6.2) ความผิดอันยอมความได้ คำว่า “ความผิดอันยอมความได้” กับคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” ก็มีนัยความหมายเหมือนกัน เพียงแต่ว่าถ้อยคำดังกล่าวนี้ได้มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายคนละฉบับกันและใช้ถ้อยคำต่างกันเท่านั้น กล่าวคือ ในประมวลกฎหมาย

อาญาใช้คำว่า “ความผิดอันยอมความได้” แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้คำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว”

ข้อพิจารณาว่าความผิดใดเป็นความผิดอันยอมความได้

ความผิดที่กฎหมายถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้นั้น ได้มีกรอบความคิดในทางนิติบัญญัติว่า “ความผิดอันยอมความได้” ควรจะมีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย
 - 2) เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพในเจตจำนงของผู้เสียหายหรือมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้
 - 3) เป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง
 - 4) ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าความผิดนั้นเป็น “ความผิดอันยอมความได้”
- เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 326 - มาตรา 332 (ดูมาตรา 333 วรรคหนึ่ง), ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา 341 มาตรา 342 และมาตรา 344 - มาตรา 347 (ดูมาตรา 348), ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา 349 - มาตรา 350 (ดูมาตรา 351), ความผิดฐานยักยอก มาตรา 352 - มาตรา 355 (ดูมาตรา 356), เป็นต้น โดยจะพิจารณาเห็นได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกระทำโดยเฉพาะนั้นได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้วินิจฉัยหรือตัดสินใจว่าควรใช้บังคับกฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้เสียหายไม่ตั้งใจจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก็สามารถยอมความกันได้ (คณิต ญ นคร, 2551)

สรุป

การแบ่งประเภทของความผิดอาญาออกเป็นประเภทต่างๆ ตามที่กล่าวเป็นลำดับมานั้น ทำให้เราสามารถสรุปได้ว่า ความผิดอาญาแต่ละประเภทยุ่ ถูกจัดแบ่งโดยการนำเอาหลักการทางอาญาที่สำคัญมาใช้ในการจัดแบ่งประเภทเป็นการนำเอาหลักจิตใจของผู้กระทำ ว่า ผู้กระทำมีเจตนา ไม่มีเจตนา หรือประมาท หลักการเคลื่อนไหวร่างกายหรือการไม่เคลื่อนไหวร่างกายที่เรียกว่า การกระทำโดยการงดเว้นหรือการกระทำโดยการละเว้น ตลอดจนหลักคิดเกี่ยวกับการดำเนินความผิดอาญาในการกำหนดโทษหนัก เบาขึ้นอยู่กับขนาดหรือความร้ายแรงของผู้กระทำว่าทำให้เกิดขึ้นแค่ไหน ระดับใด เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์.(2549). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: หจก.จිරรัชการพิมพ์.
- _____. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1.บทบัญญัติทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง.
- คณิต ฒ นคร. (2551). กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2560). กฎหมายอาญา ภาคความผิด. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปกป้อง ศรีสนิท. (2561). กฎหมายอาญาชั้นสูง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย.(2551). กฎหมายอาญา 1 (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.